

*Müziğin
altın gırtlığı*

ALÂEDDİN
YAVAŞCA

SİNAN SİPAHİ

T

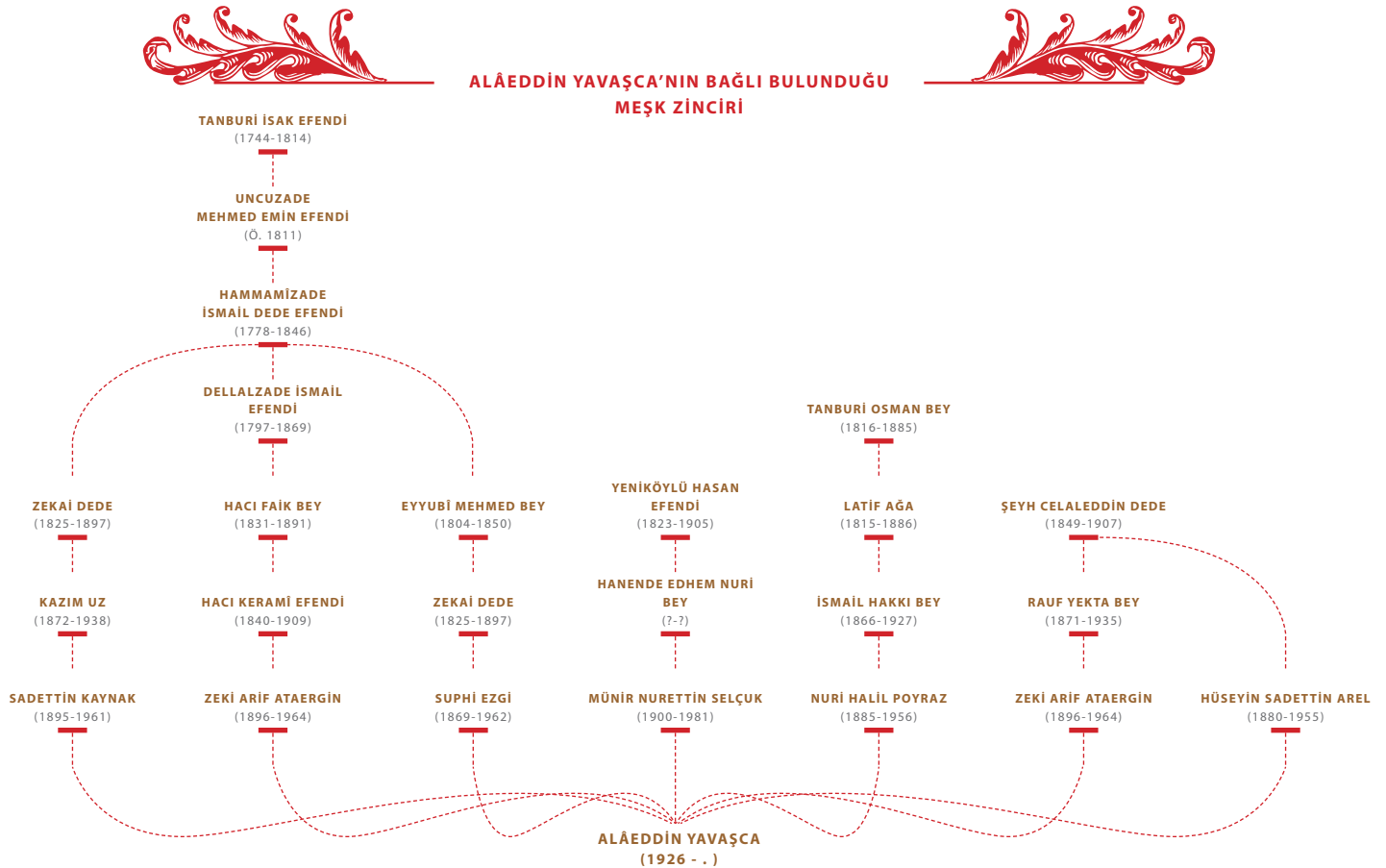
ETKİKLER* neticesinde 'altın gırtlak' olarak nitelendirilen Alâeddin Yavaşca'nın icracılığına bakıldığında repertuvarının genişliği-eser seçimi ve sıralaması, klasik eserleri geleneksel icra üslubuna riayet ederek icra etmesi, nüans, yorum, gider, vurgu, tını, nefes tekniği, telaffuz, notalarda olmayan süslemeler, hocalarından aldığı icra anlayışı özellikleriyle 20. yüzyılın ikinci yarısı ve 21. yüzyılın ilk çeyreğine adını yazdırdığını söylemek gerekir. Tarz ve tavır konusunda Münir Nurettin Selçuk, Zeki Arif Ataergin, Sadettin Kaynak ve önemli bestekârlardan faydalanması sonucunda edindiği musiki zevkini, klasik musikinin önemli eserlerinin de tesiriyle birleştirmiş ve bu zevki kendi hamuruyla yoğurup tarz ve tavrını oluşturmuştur. Bu, aynı zamanda kendisinden sonrakilerin de takip ettiği ve edeceği bir tavır, bir üslup olmuştur. Yavaşca, icrada doğru ve sağlam perde basmayı, makbul ve güzel üslubunu-tavrını; radyo sanatçılarında, konservatuvar

öğrencilerine ve diğer talebelerine aktarmıştır.

Alâeddin Yavaşca, usta-çırak sistemine dayanan, ustanın tarz, tavır, usul dâhilinde meşk ettiği ve amacının 'fem-i muhsin' (iyi ağız-güzel tavır) öğretmek olduğu bir nevi öğrenim ve öğretim tarzının yani meşk sisteminin son temsilcisidir. Hocanın kendi usta-çırak silsilesine yani elden ele el vermedeki meşk zincirini gösteren tabloya baktığımızda Yavaşca hocamızın meşk silsilesinin Suphî Ezgi, Zekai Dede, Eyyubî Mehmed Bey, Zeki Arif Ataergin, Hacı Keramî Efendi, Hacı Faik Bey, Dellalzade İsmail Efendi; Sadettin Kaynak, Kazım Uz, Zekai Dede silsilelerini takip ederek üç hocasından da Hammamîzade İsmail Dede Efendiye ve dolayısıyla Tanburi İsak Efendiye kadar uzandığını görmekteyiz. Yine tabloya göre onun meşk zinciri, hocaları Hüseyin Sadettin Arel ve Zeki Arif Ataergin vasıtasıyla Şeyh Celaleddin Dedeye, Nuri Halil Poyraz ile Tanburi Osman Beye, Münir Nurettin Selçuk ile de Yeniköylü Hasan Efendiye kadar ulaşmaktadır. Bu vesi-

leyle Onur Güneş Ayas'ın "Gerçekten de Alâeddin Yavaşca burada kendi meşk silsilesinden bahsederken aslında 'bir hamlede' Osmanlı müzik geleneğini Cumhuriyet'e intikal ettiren neredeyse bütün halkaları anmış olmaktadır" tespitinin aşağıdaki tablo göz önünde bulundurulduğunda ne kadar isabetli olduğunu paylaşmak isterim.

Zaman zaman hocalarından bahseden Alâeddin Yavaşca'nın yetiştiği musiki iklimine, aynı zamanda hocaları olan, Türk musikisinin, yaşadıkları devirdeki ana direkleri kabul edilebilecek büyük musikînaslar hakkındaki tespitlerine ve onlardan ne surette yararlandığına bakmak, onu tanımak için faydalı olacaktır. Mesela hocası Zeki Arif Ataergin hakkında şöyle demektedir: "Hayatıma başka bir etkisi olmuştur, benim adeta ruhumu yıkmıştır. O, Tanburi Cemil'in tanburunun kanuna aktarılmış şekliydi." Ataergin, Yavaşca hocamızın çok etkisinde kaldığı bir hocasıdır. Ataergin'in radyodan Yavaşca'yı dinleyip tanışmak için haber göndermesiyle başlayan beraberlikleri,

Sadettin Kaynak ile.

Mesud Cemil ve Hakkı Derman ile.

Zeki Arif Ataerğın ile.

hanendelikte üstün mezzetleri olan ve eserlerinin zorluğuyula bilinen Ataerğın'ın bestelerinin ve tarzının gelecek kuşaklara aktarılması açısından Türk müziğinde çok önemli bir olaydır. "O, klasik dönemin bugünkü dille konuşan bestekârdır. Klasik üslubu, Türk musikisindeki klasik cümleleri, kudreti ve sürprizleri Zeki Arif hocamdan aldım. Musikinin pek çok inceliğini ondan öğrendim." diyen, kolay kolay icra edilemeyecek, belki de kendisiyle birebir meşkte bile aşılamayacak zorluktaki eserlerin tanınmasını ve yaşamasını sağlayan Yavaşca hocamızın arşivinde Zeki Arif Ataerğın'den intikal eden belgeler bulunmaktadır.

Yavaşca, hocası Sadettin Kaynak için "O, musiki ufkunu zorlayan, kabına sığmayan bir dehadır. Türk musikisinde bestekârlık konusunda, form anlamında reform yapmıştır" der. Süleyman Erguner sayesinde tanışmışlardır. Yavaşca, Kaynak'tan hem kendi eserlerini hem klasik eserleri meşketmiş, ayrıca uzun yıllar süren beraberlik sayesinde Kaynak'ın eserlerinin tanınmasına, doğru icra edilmesine ve tespitine katkı sağlamıştır. Kaynak'ın da Yavaşca hocamıza 'değişik üslup' ve 'repertuar' bakımından çok katkısı olmuştur. Yavaşca'nın naklettiğine göre daha önce birbirleriyle tanışmamış olan Ataerğın ve Kaynak, Yavaşca sayesinde bir araya gelmişler, ilk görüşmelerinde kırk yıllık dostmuş gibi samimi olmuşlardır.

Alâeddin Yavaşca, lisedeyken İbnülemin Mahmut Kemal İnal'ın evindeki fasıllardan birinde tanıştığı, Tanburi İsak Efendiye uzanan koldaki nazariyat ve eser analizi hocası Dr. Suphi Ezgi hakkında ise "Bana göre musiki âlimi olarak dünden zamanımıza intikal eden tek adamdı" der.

Yavaşca, üniversite korosundayken H. Sadettin Arel'in nazariyat derslerine devam etmiş ve ailevi yakınlık sebebiyle sürekli biçimde ondan istifade etme imkanı bulmuştur.

"Bestekârlıkta musiki zevkini bana öğretti" ve "Bizim pirimizdir," "Klasik üslubu çok çok güzel olarak zamanın anlayabileceği şekilde getirmek suretiyle halka ve radyo sanatçılara aktarmasını bilmiştir" dediği hocası Suphi Ziya Özbekkan ile Ankara ve İstanbul'da

meşk etmiş, onun bestelerini notaya dökmüştür. Birlikte meşk ettiği ve bestelerini notaya döktüğü bir diğer hocası ise Fehmi Tokay'dır. Ondan ayrıca solistlik yönüyle değil bestekârlık cihetinden 'fem-i muhsin' olarak faydalanmıştır.

1950'de radyoya girdikten sonra kendisinin bir programını dinleyip beğenen Münir Nurettin Selçuk ise ona göre "Solo icra anlayışını ve bunu halka ulaştırmayı başlatan ve geliştiren bir sanatçıdır."

Toplu icralarda kendisinden çok faydalandığı Nuri Halil Poyraz hakkındaki yorumu şöyledir: "Velut bir bestekârdı. Eski musikiden zamanımıza geçit olan bir musikişinastı."

Hocası Dede Süleyman Erguner'le üniversite korosunda tanışmış; dinî musiki ve Mevlevî ayin-i şerifleri hususunda kendisinden istifade etmiştir.

Mesud Cemil'in ise müzik sanatı ile ilgilenenlerin taşınması gerektiği özellikler konusunda çok bilgili olduğunu ve bu özelliğini icracılığına da yansıttığını

vurgular, aynı zamanda kendisinden koro idare etme tekniği bakımından istifade ettiğini dile getirirdi.

Ona göre İ. Hakkı Nebiloğlu, "Musikişinaslar içerisinde nazariyatı en iyi bilenlerden birisi"dir ve kendisinden bu anlamda çok faydalanmıştır.

Refik Fersan ile evlerinde uzun süre meşk etmiş, hatta eşi Fahire Hanım da kemençesi ile bu meşklere eşlik etmiştir. Yavaşca, Fersan için "kimseye vermediği eserlerinden bazılarını bana verdi" demiştir.

Süleyman Erguner'in grubundan olan M. Ekrem Karadeniz'in evine giderek ondan istifade etmiştir. Çok titiz olan Karadeniz, Yavaşca'nın repertuvarına önemli katkı sağlamıştır.

Alâeddin Yavaşca, aynı zamanda mektep hüviyetinde olan Beşiktaş'ta Hakkı Süha Gezgin'in, Kabataş Sütüsti'nde Dr. Çerçöp Sami Beyin, Maçka'da İpekçiler'in (Lale ve Nergis Hanımlar), Bomonti'de Dr. Selahattin Tanur'un, Şişli'de H. Sadettin Arel'in, Bakırcılar'da İbnülemin Mahmut Kemal

İnal'in, Cağaloğlu'nda Mildan Niyazi Beyin, Fatih'te Mükerrerrem Akıncı'nın, Çarşamba Tabakyunus'ta Süleyman Erguner'in, Cerrahpaşa'da Abdülkadir Töre'nin ve Cahit Gözkan'ın, Ayaspaşa'da Zeki Toros'un, Yeniköy'de Rasim Ferit Talay'ın evlerinde ve Üsküdar'daki Özbekler Tekkesindeki meclislere de iştirak etmiştir. Yavaşca hocamız sohbetlerinde; hanendelik, repertuvar, fasıl tarzını, büyük usulleri, vuruşları, def çalmasını H. Süha Gezgin'in meclisinde öğrendiğini söylemiş, Dr. Selahattin Tanur'un meclisi hakkında bilgi verirken de çok disiplinli bir şekilde gerçekleştirilen fasıl meşklerinde, bilinmeyen pek çok eserler geçtiğini, hiçbir yerde bulamayacağı notaları orada tamamladığını ve bu sayede fasılda ilerleme sağladığını söylemiştir.

Yavaşca, "beste yapmak için musikimizi bütün formlarıyla incelemek, içine sindirmek, eserlerin analizlerini yapmak ve edebiyatı çok iyi bilmek, aynı zamanda da bestekârlık yeteneğine sahip olmak gerekir" anlayışıyla

FOTOGRAF: FLUZ TULU

ayın-î şeriften çocuk şarkısına kadar değişik formlarda ve klasik müzikten popüler şarkılara kadar her türde eser bestelemiştir. “Sûzinâk-ı Nev” adını verdiği bir makam terkip eden Yavaşca, aralarında Dede Efendi, Numan Ağa, Nikoğos Ağa, Suphi Ziya Özbekkan, Fehmi Tokay, M. Nafiz Irmak gibi çok önemli bestekârlarımızın bulunduğu pek çok bestekârın şarkısına aranağme yazmıştır.

Musikinin hemen her alanında karşımıza çıkan Alâeddin Yavaşca, 1967 yılından itibaren koro şefliği de yapmaya başlamış; hanım, erkek koroları ile karma koro yönetmiştir.

1940’lı yıllarda kısa bir süre hocalık yaptığı Eminönü Halkevinde, 1961-1962 yıllarında Çağaloğlu’nda özel konservatuvarda, 1966’dan itibaren radyoda, 1976’dan itibaren konservatuvarda ve evde yaptığı meşklere yetiştirdiği öğrencilerden birçoğu, bugün radyolar da, devlet korolarında, piyasa dediğimiz özel kurumlarda çalışmaktadır.

İstanbul Erkek Lisesinde Neyzen Emin Dedenin talebesi edebiyat öğretmeni ve yazar Hakkı Süha Gezgin’in vesilesi ile başladığı, zamanın ilim ve edebiyat önderlerinin de katıldığı sohbet ve sanat meclisleri, Yavaşca hocamızın üniversitelerde, akademi-lerde, eğitimle kazanılamayacak kültür ve sanat hazinelerine sahip olmasını

sağlamış ve ona birçok musiki üstadını, sanat adamını ve yazarı tanıma fırsatı vermiştir. Yahya Kemal Beyatlı, Ahmet Hamdi Tanpınar, Haluk Recai (Haldun Menemencioğlu), Muhittin Erev, Prof. Dr. Osman Şevki Uludağ, Ord. Prof. Tevfik Kazancıgil, Ord. Prof. Kazım İsmail Gürkan, Ord. Prof. Fahreddin Kerim Gökay, Prof. Mükrimin Halil Yinanç, Hasan Âli Yücel, Vasfi Rıza Zobu bu isimlerden bazılarıdır.

İçinde bulunduğu ortam entelektüel yanını geliştirdiğinden ve edebiyatı çok sevdiği için bilgi ve görüşlerini yazıya dökmeye hiçbir zaman zorlanmamış, 1950’li yıllarda yayınlanan “Dünyün Bestekârları” yazı dizisinde Hacı Arif Bey, Şevki Bey gibi çok önemli musikişinasları anlatmış, hatta onların kara kalem portrelerini bizzat çizerek sayfalarını zenginleştirmiştir. O, ilkokul yıllarından itibaren kara kalem ve sulu boya teknikleri ile peyzaj ve portreler çizen bir ressamdır aynı zamanda. Yine 1950’den itibaren özellikle *Radyonun Sesi*, *Radyo Haftası*, *Mızrap* gibi dergilerle bazı gazetelerde müzikle ilgili yazılar kaleme almış ve yine bu süreli yayınlar da kendisiyle yapılan pek çok röportaja yer verilmiştir. Yavaşca’nın musiki hakkında olanlar hariç, muhtelif konularda deneme tarzında yazıları, ayrıca hatırı sayılır miktarda tıbbi uzmanlık sahasına ait yazıları vardır.

Değişik formlarda 654 civarında eser besteleyen Yavaşca’nın, makam, usul ve nazariyat bilgisinde yeterli düzeye sahip olmakla birlikte bestekârlık yolunda da yeteneği ve hevesi olan müzisyenlere ışık tutacak teknik bilgiler vermek maksadıyla, bütün formların nota örnekli analizini yaparak hazırladığı *Türk Müsiki’sinde Kompozisyon ve Beste Biçimleri* adlı kitabı konservatuvarların ilgili bölümlerince ders kitabı yahut kaynak eser olarak okutulmaktadır.

Tasavvuf, halk ve divan da aralarında olmak üzere, Türk şiirini derinlemesine inceleyen Yavaşca hocamız yazmış olduğu 97 eserin güftesini ise bir tevazu örneği sergileyerek “Bestekârlar beste yapmak istediklerinde ellerinde o ana uygun güfte yoksa yazmak zorunda kalabiliyorlar, işte benimki öyle bir şey” şeklinde ifade etmiştir. ❏

* Prof.Dr. Erol Belgin ve Prof.Dr. Ergin Turan tarafından Hacettepe Üniversitesi Kulak Burun Boğaz Kliniği Odyoloji Ünitesinde yapılmıştır. (Hasan Oral Şen. *Alâeddin Yavaşca*. TRT Yayınları, 1998, s 154-157.)

Aşağıdaki QR karekodu okutarak bu yazı ile ilgili bir müzik videosuna ulaşabilirsiniz.

Eski Mûsikî

*Çok insan anlayamaz eski mûsikîmizden
Ve ondan anlamayan bir şey anlamaz bizden.
Açar bir altın anahtarla rûh ufuklarını,
Hemen yayılmaya başlar sadâ ve nûr akını
Ve seslenir büyük Itrî, semâyı örten rûh,
Peşinde dalgalanır bestesiyle Seyyid Nûh,
O mutlu devrede Itrî'ye en yakın bir dost
Işıklı danteleler bestekârı Hâfız Post...
Bu neslin ortada dâhîcedir başardığı iş,
Vatan nasıl karışır mûsikîyle, göstermiş.*

*Bu yaz kemençeyi bir dinledinse Kanlıca'da,
Baharda bir gece tanbûru dinle Çamlıca'da.
Bu sazların duyulur her telinde sâde vatan,
Sihirli rüzgâr eser dâimâ bu topraktan.*

*Evet bu eski nesil bir şerefli âlem açar,
Duyuşta ince zamanlardan inkırâza kadar.
Yüz elli yıl, sıra dağlar birer birer yücelir
Ve âkıbet Dede'nin anlı şanlı devri gelir.
Bu mûsikîyi, O, son kudretiyle parlattı;
Ölünce, ülkede bir muhteşem güneş battı.*

Yahya Kemal Beyatlı

Kendi Gök Kubbemiz